

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Tarihi Değerinin Belirlenmesinde Kullanılacak Analitik Bir Model Önerisi

Araştırma Makalesi
Research Article

Elif Gizem YETKİN¹, İlhan KOÇ²,

¹ Dr. Öğr. Gör. Alanya HEP Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Antalya, TÜRKİYE
e-posta: elifgizemyetkin@gmail.com, ORCID ID:0000-0001-8775-8313

² Dr. Öğr. Üyesi, Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Konya, TÜRKİYE
e-posta: ikoc@ktun.edu.tr, ORCID ID:0000-00024864-6906

ÖZ

Ülkemizde taşınmaz kültür varlıkları olan tarihi yapıların ve alanların tescillenme işlemleri çok doğru sonuçlar elde edilemediği yıllardır tartışılmalı bir konu olmuştur. Bu sorunların giderilmesi için dünyada uygulanan tescilleme teknikleri incelenmiş ve birçok ülkenin tescil için analitik yöntemler geliştirdiği görülmüştür. Almanya'nın Hessen eyaletinin ve Kanada'nın uyguladığı puanlama sistemine dayalı tescilleme sistemleri ele alınmıştır. Bu değerlendirme sistemlerinin süreçleri bu çalışma kapsamında oluşturulan model için yol haritası olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda Kanada ve Almanya'nın "analitik tescil" sistemlerinin kriterleri incelenmiş ve ülkemizdeki tescil değerlendirmelerinde önem verilen uygun kriterler de eklenerek bir "kriter listesi" oluşturulmuştur. Bu kriterlerin, "Analitik Hiyerarşi Süreci" (AHS) yöntemi ile önem dereceleri belirlenmiştir. Bir analitik hiyerarşi yöntemi uygulama programı olan Expert Choice ile belirlenen önem derecelerine göre 100 puanlık değerlendirme ölçütüne göre kriterler arası puan dağılımı yapılarak modelin puanlama sistemi oluşturulmuştur. Bu model ile yapılacak değerlendirmelerin nesnel verilere dayanması ve bu verilerin matematiksel bir yöneteme çevirmesi kişisel değerlendirmelerde yaşanan sorunların önüne geçilmesi planlanmıştır. Türkiye'deki taşınmaz kültür varlıklarının tarihi değerlerinin belirlenmesinin nesnel bir sistem ile değerlendirilmesinin yanı sıra günümüz teknolojik gelişmelerine uygun şekilde veri aktarımını kolaylaştıracak bir veri sistemi de oluşturulmuş olacaktır.

MAKALE BİLGİSİ

Geliş 05 / 08 / 2021
Kabul 18 / 01 / 2022

ANAHTAR KELİMELER

Taşınmaz Kültür Varlığı
Tarihi Yapı Koruma
Tarihi Yapı Tescili
Analitik Hiyerarşi Süreci

An Analytical Model Suggestion to Be Used in Determining the Historical Value of Immovable Cultural Heritage

ABSTRACT

In our country, the registration process of historical buildings and areas, which are immovable cultural assets, has been a controversial issue for years when very accurate results could not be obtained. In order to overcome these problems, the listing techniques applied in the world have been examined and it has been seen that many countries have developed analytical methods for listing. Listing systems based on the scoring system applied by the German state of Hessen and Canada are discussed. The processes of these evaluation systems were used as a roadmap for the model created within the scope of this study. In this context, the criteria of the "analytical listing" systems of Canada and Germany were examined and a "criteria list" was created by adding the appropriate criteria that are important in listing evaluations in our country. The degree of importance of these criteria was determined by the "Analytical Hierarchy Process" (AHS) method and the evaluation system of the model was created by distributing points according to these degrees. The scoring system of the model was created by distributing the points between the criteria according to the 100-point evaluation criterion, according to the importance levels determined by Expert Choice, an analytical hierarchy method application program. It is planned that the evaluations to be made with this model will be based on objective data and this data will be transformed into a mathematical method, to prevent the problems experienced in personal evaluations. In addition to evaluating the historical values of immovable cultural properties in Turkey with an objective system, a data system will be created that will facilitate data transfer in accordance with today's technological developments.

ARTICLE HISTORY

Received 05 / 08 / 2021
Accepted 18 / 01 / 2022

KEYWORDS

Cultural Heritage
Preservation Historic
Building
Listing Historical
Buildings
Analytic Hierarchy
Process

GİRİŞ

Kültür miraslarının korunması, toplumların evrensel değerlerinin yaşamasına ve ulusların yaşam şekillerinin yönlendirilmesine önemli katkı sağlamaktadır. Tarihi eser koruma; yerel, kültürel, sosyal, ekonomik, politik, arkeolojik ve mimari tarihin öğelerini yansıtan alanları ve yapıları koruma uygulamasıdır (Aladağ, 2010). Kültürel miras çerçevesinde taşınmaz kültür varlıklarının en önemli bölümünü oluşturan tarihi yapılar; toplumların sosyal, teknolojik ve kültürel olarak nasıl geliştiğini ortaya koyan somut öğelerdir. Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasının sağlanması, öncelikle tarihi değerlerinin belirlenmesi, başka bir deyişle tescil edilmelerinden başlamaktadır (Durmuş, 2016). Taşınmaz kültür varlıkları, buldukları toplumların bir değeri olmakla beraber tüm insanlığa ait somut kültür mirası öğeleridir. Taşınmaz kültür varlıklarının tescilli konusunda yapılacak çalışmalar da bu çerçevede ele alınması gerekmektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması için, öncelikle tescillemenin doğru bir yöntemle yapılması gerekmektedir. Ülkemizde tescil işlemleri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları tarafından yapılmaktadır. Ancak gerek literatür çalışmaları gerek anket çalışmaları sırasında yapılan araştırmalarda, tescilleme yöntemlerinin kurul üyelerinin sezgisel görüşlerine bağlı olması sebebiyle tarihi yapıların tescillenmelerinde, dolayısıyla korunmalarında sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Tan, 2014). Söz konusu sorunları gidermek için yapılan uluslararası çalışmalarda, tescil işlemlerinin analitik yöntemler kullanılarak daha hassasiyetle yapıldığı tespit edilmiştir. Bu yöntemlerin, ülkemizdeki taşınmaz kültür varlıklarının değerlendirilmesinde kullanılması ile, bu konuda öznel yargıların yerini objektif yorumlara bırakmasının sağlanması için çalışmalar sürdürülmektedir. Henüz ortak bir karar oluşturulmamıştır. Ancak taşınmaz kültür varlığının tarihi, estetik ve teknik bakımdan değerini tanımlamaya fayda sağlayacak bir sistem, Almanya'da Hessen Eyaleti Anıt Koruma Müdürlüğü'nce kullanılmaktadır. Bu ölçüt sistemini Almanya'da G. Kiesow geliştirmiştir (Ahunbay, 2016). Yine, benzer bir yöntem olarak Kanada'nın Vancouver şehrine özgü analitik bir değerlendirme çalışması yapıldığı ve de çalışmanın, Kanada Çevre Servisi'nce "The Evaluation of Historic Buildings" isminde bir kaynak kitabı olarak yayınlanmıştır (Environment Canada Parks Service, 1980). Vancouver şehrinin değerlendirme metodunun amacı; Vancouver'deki taşınmaz kültür varlıkları için özel olarak formüle edilmiş ayrıntılı bir değerlendirme kriterleri seti oluşturmak, bilgileri sistematik olarak değerlendirebilen ve her binaya sayısal bir puan atayabilen bir değerlendirme süreci sağlamak, her binanın değerlendirmesinin kaydı ve değerlendirmeyi belirleyen nedenleri belirlemek ve kriterlerin gelecekteki

değişikliklere uyum sağlanabilmesi için genel puanlamayı düzenleyebilmektir (Planning and Development Services, 1986).

Bu çalışmada oluşturulacak modelin ülkemizdeki taşınmaz kültür varlıklarının tescillenmesinde yaşanan sorunların giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla yukarıda bahsi geçen Almanya'nın Hessen eyaleti ile Kanada'nın Vancouver şehrinin sistemlerine benzer bir analitik yöntem "Tarihi Yapı Tescilleme Modeli" oluşturma hedeflenmiştir. Değerlendirme kriterleri tespit edilirken iki sistemin kriterleri temel alınmıştır. Çalışmada oluşturulan modele uygun olacağı düşüncesi ile kriterlerin öncelik sıralaması ve kategoriler içindeki ağırlıklarının belirlenmesinde "Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri"nden Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS=AHP: Analytic Hierarchy Process) yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. AHS yönteminin tercih edilmesini diğer nedenleri ise; hesaplamalarının kolay ve anlaşılır olması, tutarlılığını kendi içinde denetliyor olması ve basamak basamak ilerleme fırsatı sunması ve öncelik belirleme değerlerinin ağırlık değerlerine doğrudan dönüştürülebilir olmasıdır.

Analitik hiyerarşi süreci (AHS), ilk olarak 1968'de Alpert ve Myers tarafından oluşturulmuştur ve Saaty tarafından 1977 sorunlarının çözümü için bir karar modeli olarak kullanılması sağlanmıştır. AHS, karar vermeyi, karar vermeyi etkileyen faktörlerle ilgili olarak belirleme yüzdesinin sınıflandırma için kullanıldığı bir tahmin ve karar verme yöntemidir. AHS karar alma aşamasını göz önünde bulunduran sınıflandırma, karar ile ilgili faktörleri ve bu faktörlerin önemini belirli karşılaştırma kriterleri temelinde karşılaştırır. Faktörlerin birbirleri arasındaki önemini, birbirleri arasındaki yüzde değerleri ile gösterir (Yaralıoğlu, 2001).

"Tarihi Yapı Tescilleme Modeli" oluşturulmasında AHS yöntemi uygulanırken uygulama kolaylığı sağladığı için Expert Choice programından faydalanılmıştır. Expert Choice programı AHS yöntemini uygulamada kullanılan bir programdır. Programda süreç hiyerarşik bir düzende tanımlanmaktadır. Tüm kriterler bir ana kritere bağlıdır ve bunlarda seçeneklere bağlanır. AHS yöntemi kriterlerin hangi seçenek için en iyisi olduğunun belirlenmesinde kullanılan bir yöntemdir. AHS yönteminde kriterlerin önem dereceleri belirlenirken her bir kriter ile diğerlerinin karşılaştırarak değerlendirilir. İkili karşılaştırmalarda Çizelge 1'de yer alan Saaty tarafından geliştirilmiş olan 9 ölçekli skala kullanılır. Expert Choice programı bu değerlendirme sorularını temel hiyerarşi belirlendikten sonra otomatik olarak oluşturur. Böylece AHS sistemi uygulamasında kullanılan anket soruları da oluşturulmuş olur. Expert Choice programı AHS sisteminin doğrulama bölümünü hesaplamada hızlı ve başarılı sonuçlar vermektedir.

Çizelge 1: AHS faktörlerinin ikili karşılaştırmasında kullanılan önem ölçeği (Saaty, 1994)

Puanlama	Açıklama
1	Her iki faktör birbirine eşit ise 1 değeri alır,
3	1. faktör 2. faktörden daha önemli olması durumunda 3 değeri alır,
5	1. faktör 2. faktörden çok önemli olması durumunda 5 değeri alır,
7	1. faktör 2. faktöre kıyasla çok güçlü bir öneme sahip olması durumunda 7 değeri alır, mutlak üstünlük durumunda 9 değerini alır
9	1. faktör ün 2. faktöre göre mutlak üstünlüğü durumunda a12 9 değerini alırken a12 değeri 1/9 değerini alacaktır.

Bu uygulama modelinde kullanılacak verilerin toplanması için iki farklı anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasının birincisinde kriterlerin uygunlukları ile ilgili görüşler alınmıştır. Diğer anket çalışması ise AHS sistemi uygulama prensibi olan kriterlerin karşılaştırmaları ile ilgili sorulardan oluşmaktadır ve bu sorular Expert Choice program tarafından otomatik olarak oluşturulmaktadır. Uygulama tüm katılımcılar ile yüz yüze gerçekleştirilen röportajlar ile yapılmıştır. Her iki ankette de aynı özelliklere sahip hedef kitle tercih edilmiştir. Anket hedef kitlesi, tarihi yapı koruma konusunda uzman mimarlar, mühendisler ve diğer disiplinler (sanat tarihçiler, vb.) olarak belirlenmiştir ve 21 katılımcı ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Akademik katılımcılardan tarihi yapı koruma konusunda akademik çalışma yapmış olma şartı aranırken, uygulamacı olarak mimarlar ve mühendislerden ise bu konuda en az bir uygulama tecrübesi olması şartı aranmıştır.

Anketlerin ana sorularının yer aldığı ikinci bölümleri kriter ağırlıklarına ayrılmıştır. Analitik sonuçlar elde etmek amacıyla anketlerde kapalı uçlu soru tekniği kullanılmıştır. Birinci anket, değerlendirme metodunun kriterlerinin belirlenmesi için yapılmıştır. Buna göre en yüksek oy alan kriterler değerlendirme kriteri olarak seçilmiştir. Değerlendirme kriterlerinin önem derecelerini belirlemek ve değerlendirme yapılacak en uygun alanın tespitinin yapılması için ise, Expert Choice programı kullanılarak oluşturulan soruları içeren ikinci anket çalışması yürütülmüştür. Anket çalışması oluşturulması planlanan modeller ile ilgili gelişimi doğrudan sağlamak ve ilgili yanıtları en doğru şekilde toplamak için katılımcılarla röportaj yapılmıştır. Her bir katılımcı ile belirlenen gün ve saatte, birkaç saat süren röportajlar sonrasında veriler toplanmış ve sonrasında değerlendirilmesi yapılmıştır. Yirmi bir uzmanın katıldığı anket çalışmasında her kriterin birbiri ile önem derecelerinin belirlenmesini içeren 1'den 9'a kadar olan değerlendirme ölçütlerini içeren sorulardan oluşur. Şekil 1'de bir örnekle açıklanmıştır.

2. TARİHİ YAPI TESCİLLEME MODELİ DEĞERLENDİRME KATEGORİLERİ VE KRİTERLERİ

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre taşınmaz kültür varlıklarının tescili beş ayrı kategoride yapılmaktadır: Bunlar, tekil yapı, kentsel sit, arkeolojik sit, tarihi sit ve doğal sit alanlarıdır.

2863 sayılı Kanununun 3. maddesinde geçen tanımlar:

- Tekil yapılar için; taşınmazın sanat değeri, mimari, tarihi, estetik, mahalli, arkeolojik değerler kapsamı içinde; strüktürel, dekoratif, yapısal durum, malzeme, yapım teknolojisi, şekil bakımından özellik arz etmesi,
- Kentsel sitler için; korunması gerekli kültür varlığı özelliği gösteren tek yapıların yoğunluk, mimari, tarihi bütünlük göstermesi,
- Arkeolojik sitler için; yazılı bilgi, sathi kalıntılar, bilimsel araştırmalar, çevresel gözlemler, ekolojik gözlemler, bilimsel tahmin ve topografik yapı yönlerinden niteliklere sahip olması,
- Tarihi sitler için; yazılı bilgi ve tarihi araştırmalar sonucunda önemli tarihi olayların cereyan ettiği hususunun sabit olması.
- Doğal sitler için; bilimsel araştırma, jeolojik yapı, çevresel gözlemler, ekolojik gözlemler ve topografik yapı hususlarında özellikleri bulunması (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1983).

Değerlendirme kapsamında oluşturulan kriterlerin tanımları yapılan beş farklı tescil alanının hangisi için en uygun olduğu, Expert Choice programında yapılan değerlendirme sonucunda belirlenmektedir. Expert Choice program AHS yöntemini uygularken yöntemin alternatifler kısmın verdiği sonuç hangi alternatifin daha uygun olduğuna dair hesapladığı yüzdelik değer üzerinden belirlenir. Bu da oluşturulacak değerlendirme modeline en uygun uygulama alanını göstermektedir. Tarihi yapı değer tespit modeli kategorileri; mimari, kullanılabilirlik, kente katkı, teknik değer, tarihi değer, bütünlük olarak tanımlanmıştır.

2.1. Tarihi Yapı Değer Tespit Modeli Kategorilerinin Alt Kriterlerinin Değerlendirme Ölçütleri

Oluşturulan bu modelde değerlendirme altı farklı değerlendirme kategorisi bulunmaktadır bunlar; mimari, her kategori kendi alt kriterleri ile değerlendirme yaparak sağlanır. Her alan kendine özgün değerlendirme ölçütleri barındırmaktadır. Alt kriterler, yapının tüm detaylarının incelenmesine olanak sağlar ve değerlendirme sonuçlarının objektif olmasına büyük katkı sağlamaktadır. Tüm alt kriterlerde belirtilen özellikler veriler ve raporlar ile desteklenmelidir.

'Mimari' kategorisinin temel hedefi, taşınmaz kültür varlığının tarihi değerine katkısı olacak mimari unsurlarının değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Mimari

kategorisinin değerlendirilmesi kriterleri: Mimari akımın örneği olması, bilinir geçmişe sahip olmak, sanat değeri taşıması, yapım şeklinin özgünlüğü, yaşı, tasarım mimarı, tasarımı, iç mekân tasarımı, iç mekân ve dış cephede nitelikli işçilik örnekleri olması olarak belirlenmiştir.

Mimari kategorisinde yapılacak değerlendirmenin amacı, belirli bir taşınmaz kültür varlığının bir mimari üslup, tip veya akımın, dikkat çekici, nadir, benzersiz veya erken örneği olup olmadığının belirlenmesi, ülke tarihi içinde bilinir bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi, Sanat değerinin belirlenmesi için öncelikle taşınmaz kültür varlığının ait bezemelerin tespitinin yapılması, benzer dönem eserleri ile karşılaştırıldığında diğer eserler arasında daha önce tespit edilemeyen özelliklere sahip olup olmadığının tespitinin yapılması, özgünlük durumunun belirlenmesi, yaşının belirlenmesi, mimarının mimarlık tarihi açısından önemli biri olup olmadığının tespitinin yapılması, tasarım kompozisyonu, uygulama detay çözümleri ve cephe tasarımlarının özelliklerinin niteliğinin belirlenmesi, değerlendirilmesinde iç mekân organizasyon özellikleri bağlamında yerel özelliklere veya evrensel tasarım değerlerine sahip olup olmadığının belirlenmesi, uygulamalarındaki işçiliğin nitelik değerinin belirlenmesidir.

‘Kullanılabilirlik’ kategorisinde, taşınmaz kültür varlığının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve gelecek nesillere aktarımı için uygun koşullara sahip olmasının değerlendirilmesi yapılmaktadır. Ayrıca bu değerlendirme kategorisinin açıklamalar ile önerilecek işlevlerle taşınmaz kültür varlığının kullanım fonksiyonlarının sınırlandırılması hedeflenmiştir. Taşınmaz kültür varlığının sürdürülebilirliği her ne kadar kullanılarak sağlanabilse de yanlış kullanımlarda değerini yitirme durumu oluşabilmektedir. Bu durumun önüne geçmek için, bu kategori alanında yapılacak değerlendirmeler önem taşımaktadır. Bu kategorini alt değerlendirme kriterleri; işleve uygunluk, adapte olunabilir işlev, toplumsal kullanım, servis alanlarının durumu olarak belirlenmiştir. Bu kategoride yapılacak değerlendirmenin amacı, bir taşınmaz kültür varlığının;

- Özgün işlevinin kullanım durumunun uygunluğunu ve uygun görülen yeni işlevlerin belirlenmesi;
- Adapte olabileceği işlevlerin notlarla belirlenmesi ve sınırlandırılmasının yapılmasının sağlanması;
- Toplumsal kullanıma uygun olup olmadığının belirlenmesi; bulunduğu alandaki açık alan düzenlemeleri;
- Araç ulaşımı, otopark, yangın koruma ve diğer servis bağlantılarının durumlarının tespiti ve değerlendirilmesidir.

Servis alanlarının durumunun belirlenmesi bazı yeni yapılması planlanacak olan yapıların ya da yağmur suyunun toplanması, depolanması, filtrelenerek tekrar kullanılmasını sağlayacak özel sistemlerin kurulumunda büyük önem taşımaktadır. Hiç kuşkusuz taşınmaz kültür varlık korunması sadece yapısal özelliklerinin korunması demek değildir. Çevresi ile geliştirilerek geleceğe aktarımı büyük önem taşımaktadır (Yetkin, 2019).

‘Kente Katkı’ kategorisinde taşınmaz kültür varlığının yapısal ölçek değerinden çıkıp kentsel ölçekte değerlendirilmesi yapılmaktadır. Taşınmaz kültür varlığının kent içindeki durumu, konumu ve kente kazandırdıkları kapsamında detaylı inceleme yapılmaktadır. Kente katkı kategorisi değerlendirme kriterleri; kentte simgesel değeri, başka yapılara etki derecesi, şehircilik tasarımına etkisi, çevresel değeri olarak belirlenmiştir.

Bu kriterlerin değerlendirilmesi amacı, taşınmaz kültür varlığının; şehrin, devletin veya milletin gelişiminin, mirasının veya kültürel özelliklerinin bir parçası olarak özel bir karaktere, özel bir tarihi-estetik ilgiye veya değere sahip olup olmadığının değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Bu kriterle taşınmaz kültür varlığının bulunduğu caddenin, mahallenin veya alanın sürekliliğine ve yapısına katkıda bulunup bulunmadığı değerlendirilir. Buna ek olarak, kentsel mekân oluşturma ölçeğinde taşınmaz kültür varlığının değerlendirilmesi ile bulunduğu kentin tarihi kimliğini oluşturan çevreye nitelikli katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır.

‘Teknik Değer’ kategorisinde değerlendirme yapılacak taşınmaz kültür varlığının teknik özelliklerinin koruma değerinin olup olmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu alandaki değerlendirme kriterleri; yapım özelliğinin niteliği, işçiliğinin niteliği, özgün tasarımın korunması, içte ve dışta ilk tasarıma ait renk düzeninin korunma durumu, strüktürel durumu, strüktürün niteliği olarak belirlenmiştir.

Buradaki değerlendirmenin ana konusu, taşınmaz kültür varlığının bünyesinde nitelikli uygulamaların bulunup bulunmadığının belirlenmesidir. Taşınmaz kültür varlığına ait her türlü işçiliğin (detayların) değerlendirildiği bu kriterde dönem eserlerinin arasında karşılaştırma yapılması esastır. Ayrıca taşınmaz kültür varlığının sanat ve estetiğe ilişkin özelliklerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Değerlendirilmesi yapılan taşınmaz kültür varlığının strüktürünün durumu ve niteliği belirlenip kayıt altına alınmaktadır.

‘Tarihi Değer’ kategorisinde değerlendirme yapılması için tanımlanan kriterler; mimari gelişime katkısı, tarihi anı değeri, tarihi sosyal yaşantıya kanıt oluşturmak, yöre tarihine katkı sağlamak olarak belirlenmiştir.

Bu değerlendirme kriterleri çerçevesinde, taşınmaz kültür varlığının mimari gelişime katkı sağlayıp sağlamadığı ve bulunduğu bölgede aynı dönem eserleri arasında mimari değer açısından ilerlemeye örnek teşkil edecek özelliklere sahip olup olmadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca taşınmaz kültür varlığının sosyal, siyasi, kültürel veya fiziksel bağlamda önemli bir olaya tanıklık edip etmediği ile birlikte dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel kimliğinin belirlenmesinde etkili özelliklere sahip olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

‘Bütünlük’ kategorisinde belirtilen kriterler kapsamında yapılan değerlendirmelerin amacı, bir taşınmaz kültür

varlığının; arazi sınırlarını koruması ve korunan arazinin özelliklerinin devamlılığının sağlanıp sağlanmadığının tespit edilmesi, özgünlüğünde mevcut olmayan ve farklı zamanlara ait dönem eklerinin tespiti ve bunlarının mevcut durumlarının belirlenmesi, ilk inşa dönemine ait belgelerle belirlenen özelliklerini koruyup korumadığı ve yapının bütünlüğünün ne kadar korunduğunun saptanması, dönem ekleri var ise, özgün kısmının özelliklerine uygun olup olmadığının değerlendirilmesi ve eklerin neden yapıldığının tespit edilmesidir. Bütünlük kategorisi değerlendirme kriterleri; arazi bütünlüğü, değişiklikler, yapının bütünlüğü, ek yapıların bütünlüğü olarak belirtilmiştir.

3. ANKET ÇALIŞMASININ VERİLERİNİN AHS YÖNTEMİ İLE KRİTERLERİN ÖNEM DERECELERİNİN BELİRLENMESİ

Modele ait AHS Değerlendirme Hiyerarşisi oluşturulurken değerlendirme kategorileri, değerlendirme kriterleri ve beş farklı alternatifi olacak şekilde tasarlanmıştır. Alternatifler belirlenirken koruma kanununun kapsamında tanımlanmış tescil uygulaması yapılan kavramlar tercih edilmiştir. Bunlar tekil yapılar, kentsel sitler, arkeolojik sitler, tarihi sitler ve doğal sitlerdir. Belirlenen kriterlerin hangi alanda değerlendirmeye daha uygun olduğunu ve ilgili kriterlerin tanımlı alanlardan hangisinde öncelikli olduğunun belirlenebilmesi için AHS yöntemi kullanılmıştır.

Modeli oluştururken AHS yöntemi kurgusu dört düzeyli olarak problemin hiyerarşik yapısında ilk düzey hedefi yani genel kriterlerin hangi alanda daha iyi sonuç vereceğini; ikinci düzey kriterleri, üçüncü düzey alt kriterleri; dördüncü düzey ise alternatifleri göstermektedir. Belirtilen kriterler için ikili karşılaştırma matrisi oluşturulmuştur. Bu matris, kullanıcıların Ankete verdikleri ikili karşılaştırma değerlerinden elde edilmiştir. Yargılar verilirken de şu soru sorulmuştur. “Değerlendirme yöntemi hangi alanda değerlendirme yapılabilir ve ölçütleri neler olmalı?”, Yargılar, AHP için önerilen temel ölçek çizelgesi kullanılarak verilmiştir. Burada, birden çok karar verici olduğu için ikili karşılaştırmada her bir ikili karşılaştırma değeri için tek bir değer olacağından, 1–9 aralığında verilen her bir ikili karşılaştırma değerinin çarpımının o kadar dereceden kökü alınarak tek bir değer elde edilmiştir.

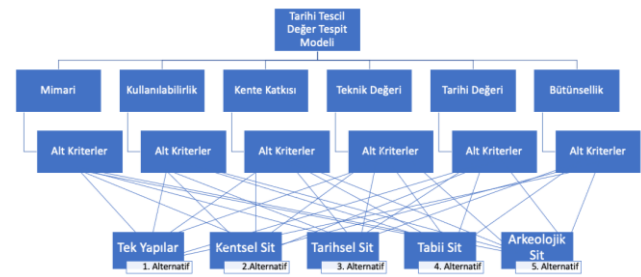
İkili karşılaştırmaların yapıldığı Expert Choice soru bölümü ve cevapların oluşturulması Şekil 1’de gösterilmiştir. Bu bölüm AHS matrislerini oluşturulmasında kolaylık sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Sol alt köşede tutarlılık oranı da senkron şekilde görülebilmektedir. Şekil 1’de verilen örnekte temel anket sorusu “Tarihi yapı değer tespiti yapılırken Mimari mi önemli Kullanılabilirlik mi? Hangisi önemli ise ne kadar? 9 dereceli sisteme göre değeri ne olmalı?”dır. Tüm

kategoriler ve kriterler bu şekilde ikili değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

	Mimari	Kullanılabilirlik	Kente Katkısı	Teknik Değer	Tarihi Değer	Bütünsellik
Mimari	1	3,0	3,0	7,0	6,0	6,0
Kullanılabilirlik		1	1,0	6,0	6,0	4,0
Kente Katkısı			1	5,0	6,0	4,0
Teknik Değer				1	2,0	2,0
Tarihi Değer					1	2,0
Bütünsellik						1

Şekil 1. Tarihi Yapı Değer Tespit Modeli AHS değerlendirme Expert Choice anket bölümü

AHS yönteminin bu çalışmadaki temel amacı, bu beş alternatiften hangisinin değerlendirme kriterleri için en uygun olduğunun tespit edilmesidir. AHS yöntemi uygulanırken oluşturulan hiyerarşik yapı Şekil 2.’de gösterilmiştir.

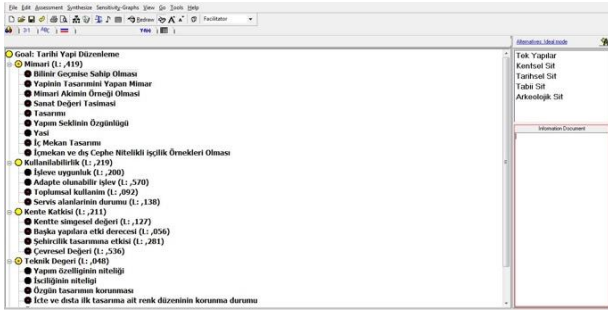
Şekil 2. Tarihi Yapı Değer Tespit Modeli AHS Değerlendirme Hiyerarşisi

AHS uygulaması sonuçlarına göre Tarihi Yapı Değer Tespit Modeli kriterlerinin “Tekil Yapı” tescilinde uygulanmasının daha doğru olduğuna ilişkin sonuçlar Şekil 2’de gösterilmiştir.

Expert Choice programı AHP yöntemini uygularken oluşturulması gereken soruları kullanıcı tarafından oluşturulan değerlendirme hiyerarşisine göre belirlemektedir. Şekil 1’de soruların cevaplarının girildiği kısım belirtilmiştir. Bu sorular değerlendirme hiyerarşisinde yer alan her bir kriterin kendi içinde ikili değerlendirilmesini yapılmasına olanak sağlayacak şekilde program tarafından düzenlenmektedir ve ikili değerlendirmesi yapılan kriterlerin öncelik değerleri verilen cevaplara göre girilir. Program tüm katılımcıların değerlerini değerlendirip ortalamasını oluşturuyor ve AHP yönteminin özelliği olan kendi kendinin doğrulaması kısmını da yine program hesaplayarak tutarlılık değerini belirlemektedir. Tutarlılık değeri 1’in üzerinde ise cevapların tutarsız olduğu belirlenmiş olur ve gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle uygulama yaparken yüz yüze görüşmeler yapıp herhangi bir aksaklık yaşanmaması için uzmanların verdiği yanıtlar doğrudan Expert Choice sistemine girilmiştir. Şekil 3’te

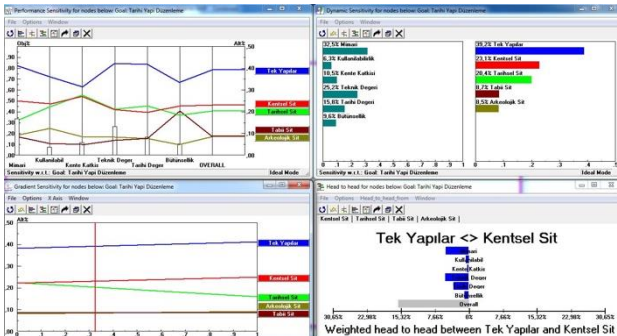

Expert Choice programı ara yüzü genel görünümü verilmiştir.

Şekil 3. Expert Choice programı ara yüzü genel görünümü

Expert Choice'da hedef odaklı yapılan duyarlılık analizleri, hedefin altındaki tüm kriterlere göre alternatiflerin duyarlılığını göstermektedir. Duyarlılık analizi yaparken hedeflerin önceliklerini değiştirebilir ve alternatiflerin önceliklerinin nasıl değişeceğini gözlemlenebilmektedir. Dört tür duyarlılık analizi vardır: Dinamik, Performans, Gradyan ve Başa Baş. Dört tür duyarlılık analizini aynı anda veya ayrı ayrı görüntülenebilmektedir. Bu çalışmada yapılan uygulamanın dörtlü duyarlılık analizlerini Şekil 4'de gösterilmiştir. Şekil 4'te belirtilen duyarlılık analizleri incelendiğinde Dinamik Duyarlılık analizinde Tek yapıların ön görülen değerlendirmeler için en uygun değere sahip olduğu görülmüştür. Diğer Tescil alanları ile değerlerine bakıldığında büyük bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Performans duyarlılık analizi çizelgesi kategorilerin tescil alanlarına göre öncelik değerlerindeki değişimi göstermektedir. Başa baş analizine bakıldığında her bir alternatifin diğerine göre öncelik değerlerini göstermektedir. Şekil 4'teki örnek analizde tek yapıların kentsel sit alanlarına göre başa baş analizi verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında kategorilerin tamamının tek yapılar için daha öncelikli olduğu belirtilmiştir. Expert Choice programı analiz raporlama konusunda başarılı sonuçlar vermekte ve çok yönlü raporları kolaylıkla oluşturabilmektedir.

Şekil 4. Modele ait sonuçların Expert Choice Programında yapılan duyarlılık analizleri

Anketler sonucunda belirlenen kategorilerin önem dereceleri, 100 puanlık değerlendirme ölçütüne göre kategorilerin puan dağılımları Çizelge 8'de belirtilmiştir. AHS yöntemine göre belirlenen önem dereceleri toplamı 1 olmak zorundadır. Bu özelliği ile 100 puanlama yapılması planlanan bir değerlendirme sistemi için uygun değerlerin elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Örneğin Çizelge 2'de mimari kategorisi önem değeri değerlendirme sonucu 0,325'dir. Bu sayı puanlama sisteminde 33 puana denk gelmektedir. Bu durumda değerlendirmeye tabi tutulan yapı mimari kategorisinden maksimum 33 puan alabilecektir. Belirlenen sınır değerler yapının diğer alanlarda da değerlendirilmesini zorunlu kılacak ve değerlendirme modeli kullanılırken yapının her açıdan değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Çizelge 2: Ana kategorilerin önem dereceleri ve puan dağılımları

KATEGORİLER	Önem dereceleri	Puan Dağılımları
Mimari	0,325	33
Kullanılabilirlik	0,063	6
Kente Katkı	0,105	10
Teknik Değer	0,253	25
Tarihi Değer	0,158	16
Bütünlük	0,096	10

Expert Choice programı sonuçlarına göre belirlenen Ana kategorilerin alt kriterlerine ait önem derecelerinin de yine kendi içlerinde toplamları 1 olmak zorundadır. AHS yönteminden elde edilen önem derecelerinin bu özelliği elde edilen değer yüzdelik değere dönüştürülmesinde kolaylık sağlamaktadır. Puanlama sistemi oluşturulurken alt kriterlerin önem dereceleri ile kategorilere ait toplam puan değerinin çarpımı ile çarpan değeri bulunmuştur. Bu çarpan değeri modelin değerlendirilmesinde uygulanacak puanlama sisteminin temelini oluşturmaktadır. Çarpan değeri kriterin bulunduğu kategoriye ait toplam puan değerinin kriterlere paylaştırılması ile elde edilir bu paylaşım önem derecesine göre yapılmıştır. Çizelge 3 'de önem dereceleri AHS ile belirlenen kriterlerin önem dereceleri ve buna bağlı olarak hesaplanan çarpan değeri tablosu verilmiştir.

Çizelge 3: Kriterlerin önem dereceleri ve çarpan değerleri

Mimari Kategorisi (33 Puan)	AHS Önem Derecesi	Çarpan Değeri
Mimari Akımın örneği olması	0,11	3,6
Bilinir Geçmişe sahip olmak	0,05	1,7
Sanat değeri taşıması	0,191	6,3
Yapım Şeklinin Özgünlüğü	0,152	5

Yaşı	0,057	1,9
Tasarım mimarı	0,053	1,7
Tasarımı	0,121	4
İç mekân tasarımı	0,041	1,4
İç mekân ve dış cephede nitelikli işçilik örnekleri olması	0,225	7,4
Kullanılabilirlik (6 Puan)	AHS Önem Derecesi	Çarpan Değeri
İşleve uygunluk	0,361	2,2
Adapte olunabilir işlev	0,226	1,4
Toplumsal kullanım	0,252	1,5
Servis alanlarının durumu	0,161	1
Kente Katkı (10 Puan)	AHS Önem Derecesi	Çarpan Değeri
Kentte simgesel değeri	0,484	4,8
Başka yapılara etki derecesi	0,127	1,3
Şehircilik tasarımına etkisi	0,282	2,8
Çevresel Değeri	0,107	1,1
Teknik Değer (25 Puan)	AHS Önem Derecesi	Çarpan Değeri
Yapım özelliğinin niteliği	0,158	4
İşçiliğinin niteliği	0,202	5,1
Özgün tasarımın korunması	0,341	8,5
İçte ve dışta ilk tasarıma ait renk düzeninin korunma durumu	0,164	4,1
Strüktürel Durumu	0,045	1,1
Strüktrün niteliği	0,09	2,3
Tarihi Değer (16 Puan)	AHS Önem Derecesi	Çarpan Değeri
Mimari gelişime katkısı	0,118	1,9
Tarihi anı değeri	0,549	8,8
Tarihi sosyal yaşantıya kanıt oluşturmak	0,178	2,8
Yöre tarihine katkı sağlamak	0,155	2,5
Bütünlük (10 Puan)	AHS Önem Derecesi	Çarpan Değeri
Arazi Bütünlüğü	0,358	3,6
Değişiklikler	0,388	3,9
Yapımın bütünlüğü	0,162	1,6
Ek yapıların bütünlüğü	0,092	0,9

4. TARİHİ YAPILARININ DEĞER TESPİT (TESCİLLEME) MODELİ

Bu çalışma kapsamında oluşturulan Tarihi Yapı Değer Tespit Yöntemi Model'inin değerlendirme kontrol listesinin ilk bölümünde yapının genel tanıtımı ve

künyesini oluşturmaya olanak sağlayacak bir bölüm oluşturulmuştur Çizelge 4'de künye bölümü detaylı olarak gösterilmiştir. Künye yapıya ait temel bilgiler kayıt altına alınacak şekilde düzenlenmiştir.

Çizelge 4. Değerlendirme Kontrol Listesinin yapı künyesi bölümü

Ülke	İl	İlçe
Mahalle, Köy Mevki	Sokak	Kapı no
Kadastro Pafta	Ada	Parsel
Ana işlevi	Mevcut İşlevi	Yapım Tarihi
Yapan	Yaptıran	Mimari Çağ
Mülkiyet Durumu	Kat Adedi	

Tarihi Yapı Değer Tespit Model'inin anket çalışmalarının değerlendirilmesinde AHS yöntemi kullanılarak modeli oluşturan değerlendirme kategorilerinin önem dereceleri puanlama sisteminin puan dağılımı belirlemede kullanılırken ve kriterlerin önem dereceleri puanlama sistemini oluşturmak için çarpan hesabının temelini oluşturmaktadır. Bu model kapsamında değerlendirme yapılırken objektif sonuçlar elde edebilmek için farklı puanın seçilebileceği çoktan seçmeli puanlama sistemi uygulanmıştır.

Çoktan seçmeli puanlama sistemi, her kritere ait dört farklı değer oluşturularak tarihi yapıların değer tespitlerinin değerlendirilmesinde hassas bir ölçek oluşturması için planlanmıştır ve kriterlerin çoktan seçmeli puanlama sistemi '0' değerinden '3' değerine kadar belirlenen değerlendirme ölçeği üzerinden yapılmıştır. Bu değerlendirme ölçeğine göre 0 değeri "geçersiz" yani ilgili kriterin gerekliliklerini sağlamıyor demektir. '1' değeri "orta" olarak belirlenmiş ve kriterin gerekliliklerini alt düzeyde karşıladığı anlamına gelmektedir. '2' değeri "iyi" olarak tanımlanmıştır ve ilgili kriterin gerekliliklerini makul düzeyde karşıladığı durumları yansıtmaktadır. '3' değeri ise, "en iyi" olarak tanımlanarak, ilgili kriterin gerekliliklerini üst düzeyde karşıladığı durumların değerini oluşturuyor.

Model için kontrol listesi oluşturulurken, değerlendirme ölçeği için belirlenen 0,1,2 ve 3 değerleri çarpan değerleri ile çarpılarak oluşturulmuştur. Çarpan değeri, AHS ile belirlenen önem derecelerinin ilgili kategorinin toplam puan değeri ile çarpımından elde edilir. Bu çarpım sonucu yuvarlama yapılarak puanlama sistemine dönüştürülmüştür. Çizelge 5'de kriterlerin kontrol listesindeki seçenekli puanlama sistemi görülmektedir. Bu modele göre değerlendirilmesi yapılacak yapının herhangi bir kategoride alması gereken maksimum puan belirlenmiştir. Kriterler değerlendirilirken yapının sahip olduğu özellikler tüm alanlarda değerlendirilmek zorundadır. Buda bir özelliği ön plana çıkan yapıların diğer detaylarının da kayıt altına alınmasında ve uzman gözüyle değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Çizelge 5: Kategorileri Kontrol Listesi Puanları

Mimari (Maksimum Puan 33)				
Değerlendirme kriteri	En iyi	İyi	Orta	Geçersiz
Mimari Akımın örneği olması	11	7	4	0
Biliniyor Geçmişe sahip olmak	5	3	2	0
Sanat değeri taşıması	19	13	6	0
Yapım Şeklinin Özgünlüğü	15	10	5	0
Yaşı	6	4	2	0
Tasarım Mimarı	5	3	2	0
Tasarımı	12	8	4	0
İç Mekân Tasarımı	4	3	1	0
İç Mekân ve dış cephede nitelikli işçilik örnekleri olması	22	15	7	0
Kullanılabilirlik (Maksimum Puan 6)				
Değerlendirme kriteri	En iyi	İyi	Orta	Geçersiz
İşleve uygunluk	6	4	2	0
Adapte olunabilir işlev	4	3	1	0
Toplumsal kullanım	5	3	2	0
Servis alanlarının durumu	3	2	1	0
Kente Katkı (Maksimum Puan 10)				
Değerlendirme kriteri	En iyi	İyi	Orta	Geçersiz
Kentte simgesel değeri	15	10	5	0
Başka yapılara etki derecesi	4	3	1	0
Şehircilik tasarımına etkisi	8	6	3	0
Çevresel Değeri	3	2	1	0
Teknik Değer (Maksimum Puan 25)				
Değerlendirme kriteri	En iyi	İyi	Orta	Geçersiz
Yapım özelliğinin niteliği	12	8	4	0
İşçiliğinin niteliği	15	10	5	0
Özgün tasarımın korunması	26	17	9	0
İçte ve dışta ilk tasarıma ait renk düzeninin korunma durumu	12	8	4	0
Strüktürel Durumu	3	2	1	0
Strüktürün niteliği	7	5	2	0
Tarihi Değer (Maksimum Puan 16)				
Değerlendirme kriteri	En iyi	İyi	Orta	Geçersiz
Mimari gelişime katkısı	6	4	2	0
Tarihi anı değeri	26	18	9	0
Tarihi sosyal yaşantıya kanıt oluşturmak	9	6	3	0
Yöre tarihine katkı	7	5	2	0
Bütünlük (Maksimum Puan 10)				
Değerlendirme kriteri	En iyi	İyi	Orta	Geçersiz
Mimari Gelişime Katkısı	11	7	4	0
Tarihi Anı Değeri	12	8	4	0
Tarihi Sosyal Yaşantıya kanıt oluşturmak	5	3	2	0
Yöre tarihine katkı sağlamak	3	2	1	0

Tarihi Yapı Değer Tespit Model'ine göre değerlendirme tarihi yapı uzmanları tarafından yapılmalıdır. Hesaplamalar sonunda oluşturulan kontrol listesindeki puanlamalara yapının özelliklerine göre ilgili değerler seçilir ve sonunda elde edilen toplam puana göre Çizelge 6'da belirtilen sertifika değerleri elde edilir.

Çizelge 6: Tarihi Yapı Değer Sertifikası dereceleri

Derece	A	B	C	D
Puan Aralıkları	100-80	80-60	60-40	40-0
Değer	Çok Değerli	Değerli	Korunmalı	Koruma uygulamasına gerek yok

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Günümüz mevzuatında koruma uygulamalarında yapılacak tespit ve tescil süreçlerinde yetki sahipleri ve yöntemleri tanımlanmıştır. Fakat bu çalışmalar yürütülürken kullanılan uygulama araçları ve kontrol mekanizmaları net değildir. Bu konuda yapılan araştırmalarda taşınmaz kültür varlığı özelliklerine sahip bazı yapılar, çeşitli sebeplerle tescil edilmedikleri için, korunamayıp yok olmuşlardır. Halbuki söz konusu tarihi yapılar bütün uygarlıklara aittir. Bu bağlamda değerlendirildiğine, bir ülkedeki tarihi yapıların korunmasının gerekliliği sadece ulusal bir koruma uygulamasından öte anlamlar taşıdığı söylenebilir. Dolayısıyla tarihi eserlerin korunmasında en önemli basamağın hiç şüphesiz tescil aşaması olduğu anlaşılmaktadır. Tescilli yapılmış ve koruma listesine alınmış yapıların korunarak varlıklarını sürdürmeleri daha kolay olmaktadır. Aksi halde yok olmaya mahkumdurlar.

Bu makalede tarihi yapıların tescil edilmelerinde nesnel bir değerlendirme yapılmasına olanak sağlayacak bir tarihi yapı değer tespit modeli oluşturmaya çalışılmıştır. Puanlama sistemine dayalı bu analitik modelin tescil işlemlerinin daha objektif yapılmasına ve de sürecinin daha hızlı ilerlemesine olanak sağlaması düşünülmektedir. Model oluşturulurken dünyada uygulanan analitik tescil sistemleri incelenmiştir. Bu değerlendirme sistemlerinden Hessen ve Vancouver eyaletlerinin kullandığı sistemlerin kriterleri incelenerek değerlendirme kriterleri tespit edilmiştir. Bu kriterlerin ülkemizdeki tescil alanlarından hangisi için en uygun olduğuna karar vermek için ve değerlendirme sisteminin puanlama sistemine dönüştürülmesinde AHS yöntemi kullanılmıştır. AHS yöntemini uygulamada kolaylık sağladığı için Expert Choice program kullanılmıştır. Değerlendirme sistemi için öngörülen kriterlerin ülkemizdeki tescil alanlarına uygunluğu belirlenmesi aşamasında AHS sisteminin de gerekliliği olan "alternatifler" bölümünde tescil kanununda faydalanılmıştır. Ülkemizde yapılan tescil alanlarının alternatifler olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Tescil alanları; Tek yapılar, Kentsel Sitler, Arkeolojik Sitler, Tarihi sitler ve Doğal Sitler olarak 2863 sayılı Koruma Kanunu'nda tanımlanmıştır. AHS yöntemi ile yapılan uygulamalar sonucunda seçilen kriterlerin

değerlendirme için en uygun alanın, Koruma Kanunu'nda açıkça belirtilen 'Tek yapılar' olduğu tespit edilmiştir.

Tek Yapıların değerlendirmesinde mimari kategorisinin öncelik değerinin diğer alanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda söz konusu alanın, tarihi yapı değerinin belirlenmesinde öncelikli alan olduğu anlaşılmıştır. 'Teknik Değer' kategorisi de tarihi yapının değer belirlenmesinde ikinci öncelikli alan olduğu görülmüştür. Bu alanların alt kriterleri değerlendirirken değerlendirme yapacak uzmanın da üzerinde hassasiyetle durması gerekmektedir. 'Tarihsel Değer' kategorisi öncelik değeri sıralamasında üçüncü kategori olmuştur. 'Tarihsel değer' ve 'Kente Katkı' kategorisi eşit öneme sahip oldukları görülmüştür. Değerlendirme sisteminde 'Kullanılabilirlik' kategorisi öncelik sırasında en sonda yer aldığı tespit edilmiştir. Anket çalışmalarında değerlendirmeye katılan uzmanlar, bir tarihi yapının kullanımının, yapının ömrünü uzattığını belirtmişlerdir, ancak bu kategori yine de diğer kategoriler arasında en az öneme sahip kategori olmuştur. Tarihi yapıların değer tespitleri (tescillenmeleri) yapılırken, bu sıralama bir yol haritası çıkarılmasını sağlamaktadır. Yapı incelenirken bu alanlar başta olmak üzere ele alınmalıdır.

Sonuç olarak oluşturulan model tarihi yapıların tescilinde çok yönlü tarama yapılmasını zorunlu hale getirerek yapıların değerlendirilmesinde öznel yorumların daha nesnel bir platforma taşınmasını sağlayacaktır. Buda yapıların değerlendirilmesinin daha objektif bir şekilde yapılabilmesini sağlayacaktır. Tescil modeli ile öznel yorumlardan kaynaklı olası tarihi yapı kayıplarının önüne geçmek için bir adım oluşturacağı düşünülmektedir. Model oluşturulurken yapılan çalışmaların tarihi yapı alanında uzmanlar tarafından değerlendirilmesi ve daha geniş bir alanda değerlendirmelerin yapılarak daha hassas sonuçlara ulaşılması mümkündür. İlerleyen teknolojinin bir gereksinimi olarak analitik yöntemlere yönelimin artması tarihi yapı değerlendirme alanında da bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu model tarihi yapıda değerlendirmede analitik yaklaşımın gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Makalede ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Yazar Katkısı ve Çıkar Çatışması Beyan Bilgisi

Makalede tüm yazarlar eşit derecede katkıda bulunmuşlardır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z. (2016). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: Yem Yayınları.
- Aladağ, H. (2010). Kültür varlıklarının korunmasında koruma yönetimi süreci. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Durmuş, G. (2016). Bursa'daki eğitim yapılarının modern mimarlık mirası ve tescil gerekçeleri kapsamında

incelenmesi (1920-1970). Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

- Environment Canada Parks Service (1980). The Evaluation of Historic Buildings, Published under authority of the Minister of the Environment, Ottawa.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (1983). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kanun Numarası : 2863, Kabul Tarihi : 21/7/1983, Yayımlandığı Resmi Gazete : Tarih : 23/7/1983 Sayı : 18113, Tertip : 5 Cilt : 22, Sayfa : 444, Ankara.
- Planning and Development Services, (1986). Evaluation Methodology, Technical Report – Heritage Buildings and Landscape Resources, Vancouver, Canada.
- Saaty, T.L. (1994). How to Make a Decision: The Analytic Hierarchy Process. *INFORMS Journal on Applied Analytics* 24(6):19-43.
- Tan, S. (2014). Anıtsal yapı onarımlarının koruma mevzuatı değişiklikleri bağlamında irdelenmesi ve değerlendirilmesi üzerine bir yöntem araştırması. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yetkin, E.G. (2019). Sürdürülebilir Mimarlık Kapsamında Yapılarda Su Korunumu Stratejileri. *Sürdürülebilir Mühendislik Uygulamaları ve Teknolojik Gelişmeler Dergisi*, 2019, 2(2): 70-78.
- Yarahoğlu, K. (2001). Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Prosesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 16(1): 129-142.